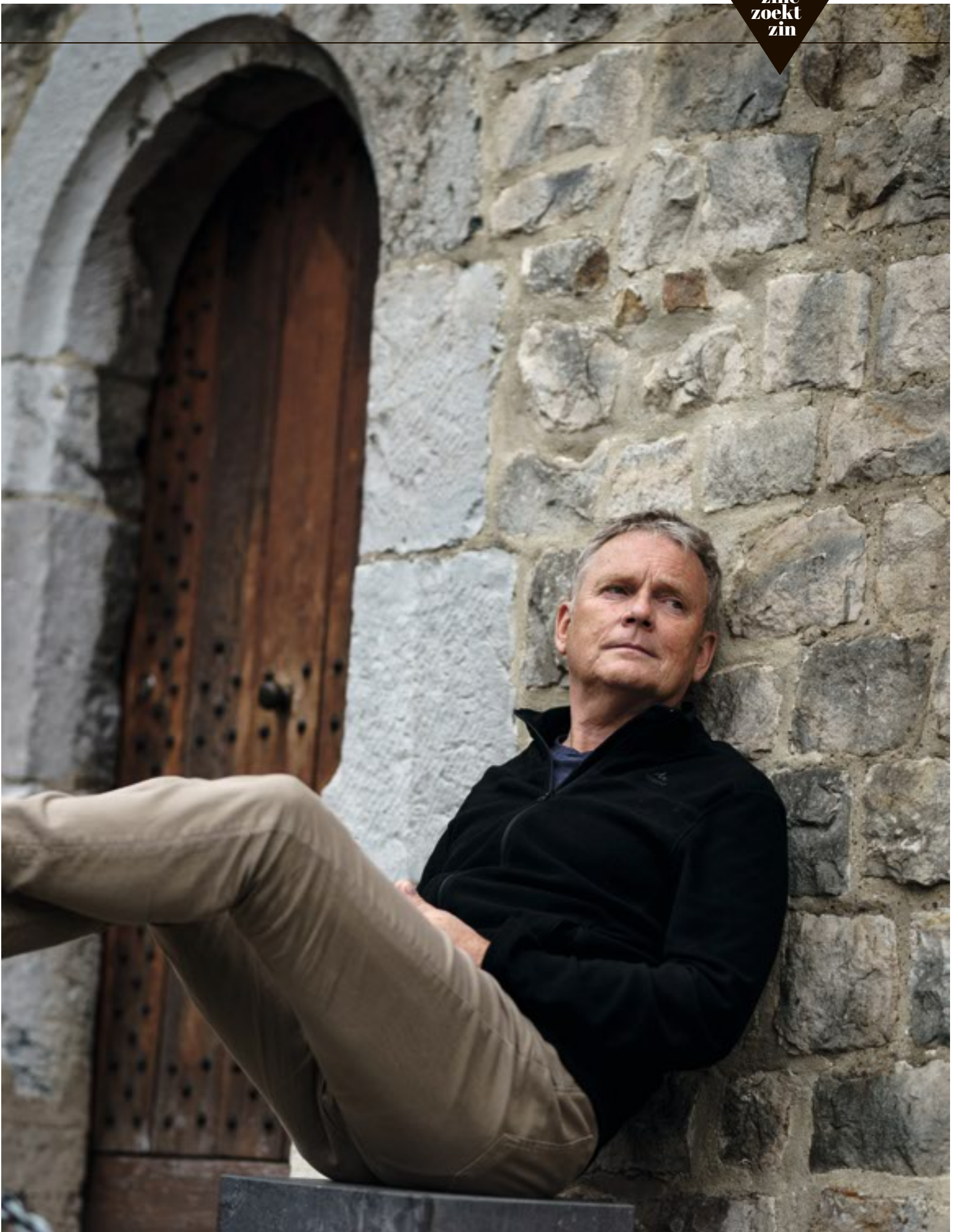

Waarom we ondanks alle ellende van deze tijd toch optimistisch kunnen zijn: 'De mens bedenkt altijd wel weer oplossingen'

Hij noemt zichzelf wel eens een 'verbeterlijke optimist'. Die levensinstelling komt ook naar voren in het nieuwste boek van Ralf Bodelier (Heerlen, 1961) getiteld 'Lang leve de mens'. Daarin schetst hij dat de meeste problemen die door mensen worden veroorzaakt ook weer door mensen worden opgelost. „Mensen die het meest somber zijn over de toekomst, hebben vaak het minste idee van het verleden.”

door **Remco Koumans** foto's **Rob Oostwegel**

Opgroeiend in Lemiers in de jaren zestig was de wereld voor auteur, filosoof en theoloog Ralf Bodelier nog enigszins overzichtelijk. Vader werkte in de mijnen, moeder was huisvrouw, en de ellende van de wereld leek ver weg. In het *Limburgs Dagblad* stond vooral nieuws uit eigen streek. Oorlogen in verre landen belandden pas dagen later op de deurmat.

Hoe anders is de tijd waarin we nu leven. De ene crisis is nog niet voorbij of de andere dient zich alweer aan. Energie, klimaat, corona, asiel, Oekraïne. Somberheid en pessimisme liggen op de loer.

Wie echter de geschiedenis in ogenschouw neemt en data bestudeert, kan met optimisme naar de toekomst kijken, stelt Bodelier. Hij schreef er het boek *Lang leve de mens* over. Daarin koppelt hij feitelijke gegevens en cijfers aan zijn eigen ervaringen die hij opdeed in zijn jeugd, maar ook tijdens reizen naar onder meer Malawi, Israël, de Palestijnse gebieden en tijdens zijn omgekeerde kruistocht die hij lopend aflegde van Jeruzalem naar het Belgische Bouillon. Het biedt een weerwoord aan al die mensen die menen dat met een wereldbevolking die op termijn groeit naar tien miljard

het einde van de wereld in zicht is.

» In je boek beschrijf je hoe belangrijk het is om zaken in perspectief te blijven zien. Is dat voor jou makkelijker omdat je op veel plekken in de wereld bent geweest en er zelf bent gaan kijken?

„Zonder meer. Dat is zo belangrijk. Daardoor relativeer je al snel de ‘crisissen’ in Nederland, omdat bijna overal ter wereld mensen veel meer zorgen hebben dan wij. Ik ben net in Israël geweest bijvoorbeeld. Woon daar maar eens met duizenden raketten van Hezbollah op je gericht, met Al Qaida om de hoek en de dreiging van een atoomoorlog met Iran. Dan mag je je in Nederland gelukkig prijzen met Duitsland en België als burenen.”

» Toch leven mensen hier met veel zorgen. Waarom is het voor ons zo lastig om dat relativerende perspectief te krijgen?

„Deels zijn die zorgen natuurlijk terecht. Maar veel grote, wereldwijde zorgen, worden verhevigd door de media. Nieuws is dat wat afwijkt van het normale. En als je alleen maar afwijking na afwijking te horen krijgt, dan denk je op een gegeven moment dat de wereld ook zo in elkaar zit. Maar als je vandaag niet op Schiphol moet zijn, of geen boer bent die met de stikstofcrisis te maken heeft, dan merk je niets van een crisis. Toch worden we er continu mee geconfronteerd. Wat ik in mijn boek probeer te illustreren, is dat daar waar een probleem ontstaat de mens bijna altijd weer oplossingen weet te vinden.”

» Waarom is het voor veel mensen dan toch zo moeilijk om het glas halfvol te zien in plaats van halfleeg?

„Dat is voor een deel evolutionair bepaald. Onze voorouders die door het oerwoud liepen, hadden er meer aan om te luisteren of er niet

ALS JE OP ZOVEEL PLEKKEN BENT GEWEEST, RELATIVEER JE AL SNEL DE 'CRISSEN' IN NEDERLAND, OMDAT BIJNA OVERAL TER WERELD MENSEN VEEL MEER ZORGEN HEBBEN DAN WIJ.

een hyena of tijger in de buurt was in plaats van te genieten van het gefluit van de vogels. Je maakte je zorgen, omdat je moest overleven. Daarnaast is de maatschappij volop veranderd. In 1972 schreef de krant bijvoorbeeld vooral over lokale thema's. Als er een verkeersongeluk gebeurde in Lemiers, dan stond dat groot in deze krant. Het ging veel minder over Syrië, Noord-Korea of een ander ver land. Er was geen internet. En als er in Zaïre een oorlog uitbrak, duurde het even voordat het nieuws daarover hier kwam. De narigheid kon ook door de lezer gecontroleerd worden. Van zo'n ongeluk in Lemiers, daarvan wist je dat het misschien een keer per jaar gebeurde en omdat je er woonde, wist je dat het de rest van het jaar veilig was. Gebeurtenissen in Syrië, Noord-Korea of Congo kunnen we veel minder staven met onze eigen waarneming, omdat we nooit op die plekken zijn geweest. De wereld is zo vergroot en we krijgen zoveel nieuws van buiten, we kunnen dan onze eigen intuïtie minder volgen. Alles lijkt dan bedreigender. Terwijl als je naar de cijfers kijkt het vroeger in de wereld net zo onrustig was."

» **Is internet wat dat betreft een vloek of een zegen?**

„Het is een vloek en zegen tegelijk, maar voor mij is het vooral een zegen. Ik luister podcasts van over de hele wereld en ik haal er ook heel veel data en informatie vandaan. Van *Our World in Data* bijvoorbeeld. Een database van Oxford University met ontwikkelingen door de tijd heen. In Amerika lijkt de ene schietpartij na de andere te gebeuren, maar langlopende trends laten zien dat het aantal moorden er afneemt."

» **Aan de hand van cijfers toon je in je boek aan dat veel zaken niet zo erg zijn als ze lijken. Maak je je helemaal nergens meer zorgen om?**

„Wat mij de grootste zorgen baart is dat wereldwijd de democratie afneemt. Vrijheid van pers, eerlijke verkiezingen, vrijheid van meningsuiting, het loopt terug. En dat zie ik als een bedreiging omdat democratie een voorwaarde is om problemen op te lossen. Neem Noord-Korea. Daar mag je je

mening niet uiten. Dan worden er ook geen oplossingen bedacht, geen nieuwe technologieën uitgevonden. Debat, en dan niet alleen in de politiek, maar ook in de kroeg of in de voetbalkantine is essentieel voor het vinden van oplossingen en voor vooruitgang. Als dat onder druk staat, als mensen zich niet meer vrij voelen, dan komen er geen oplossingen."

» **In Nederland is er veel maatschappelijke onvrede. Het vertrouwen in de politiek is laag. Mensen zeggen zich niet gehoord te voelen. Hoe kijk jij daar tegenaan?**

„We denken niet meer hiërarchisch. We zijn ons steeds gelijkwaardiger gaan voelen. Op zich is dat een goede ontwikkeling. Vroeger zagen we politici als erudiete mannen van stand, van wie we dachten: zij hebben de kennis, zij weten hoe het zit. Dat is voorbij. Nu denk je: als we zo gelijk zijn, waarom worden we dan niet gehoord? Dat leidt tot onvrede."

» **Is daar een oplossing voor?**

„De Vlaamse cultuurhistoricus David van Reybrouck lanceerde het idee voor democratie via loting. Burgers die worden ingeloot mogen dan per keer meebeslissen over allerlei onderwerpen, bijvoorbeeld op lokaal niveau. Op die manier krijg je een dwarsdoorsnede van de bevolking die bij oplossingen wordt betrokken. Mij lijkt dat een uitstekend idee. In het verlengde van mijn zorgen over de democratie ligt namelijk ook het probleem dat mensen tegenwoordig steeds minder in contact komen met andersdenkenden. Als ik me nog van vroeger herinner in Lemiers, daar zat het hele dorp in de kerk: de directeur van de schuurpapierfabriek, mijnwerkers zoals mijn vader, boeren en de onderwijzer. Iedereen ging naar het nieuwjaarsconcert van de harmonie. Dus constant zat je in een omgeving met verschillende meningen en ook nog eens op een persoonlijk niveau. Dus je schold niemand uit omdat hij

een andere mening had, of je tikte niet snel iets naars in op een toetsenbord, je moest het netjes doen.”

» Tegenwoordig zitten mensen steeds meer in een eigen bubbel, gaan ze op internet vooral op zoek naar hun eigen gelijk. Hoe ga je dat tegen?

„Door er zelf iets aan te doen. In Tilburg, waar ik tegenwoordig woon, organiseer ik soms een straatfeest. Eerst pik ik er een paar straatgenoten uit die ik wel eens spreek, en vervolgens bellen we bij elk huis aan. Uiteindelijk doet dan bijna de hele straat mee. Dan komen mensen dus met elkaar in contact die dat normaal nooit zouden doen. De ASML-nerd met de koffieautomatenvuller. En verschillende nationaliteiten die elkaar leren kennen. Zoiets is belangrijk, maar dat moet je dus organiseren.”

» Het is in onze maatschappij steeds lastiger om mensen te vinden die iets willen organiseren.

„Als je naar de cijfers kijkt dan heeft Nederland de meeste vrijwilligers. Voor langetermijnfuncties, zoals in een bestuur, is het inderdaad vaak lastig om iemand te vinden. Maar op projectbasis zijn mensen best bereid om zich ergens voor in te zetten.”

» Krijg je wel eens het verwijt dat je met je positieve blik op de toekomst de kop in het zand steekt voor de problemen van nu?

„Zeker. Mensen noemen me wel eens naïef. Maar pas op, hè, ik zeg niet dat het allemaal goedkomt. Ik breng geen goed nieuws, ik breng realisme. Maar dat reële beeld wordt al snel als roze utopisme gezien. Mijn nieuwe boek, maar eigenlijk alles wat ik doe, is bedoeld om te zorgen dat mensen weer moed krijgen om zelf in actie te komen. Ik zie te veel mensen die zeggen: ik wil het allemaal niet meer weten, ik trek me terug. Er ontstaat een soort gelatenheid. En die moeten we zien te doorbreken. Het boek schetst dat wat we in het verleden doorbroken hebben, is gebeurd omdat we ons inzetten. Dat betekent overigens niet per se dat je daar zelf heel actief in hoeft te zijn, je kunt ook een politieke partij steunen die innovatie stimuleert. Mensen die heel somber zijn, zien iemand die perspectief schetst al gauw als naïeveling. ‘Jongens we gaan naar de filistijnen, en dan roept hij dat het beter gaat dan we denken.’ Terwijl dat beeld heel anders kan zijn als je je in zaken verdiept. Ik zie dat de mensen die het meest somber zijn over de

toekomst, vaak het minste idee hebben van het verleden.”

» Mensen moeten zich dus beter informeren over het verleden. Maar dan moet iemand ze er wel toe brengen.

„Daar ligt een taak voor ons allen, maar vooral voor journalisten. Want waarom verschijnen er bijvoorbeeld niet veel meer artikelen over hoe de stikstofuitstoot tussen 1970 en nu fors is afgenomen? Waarom wordt het

niet vaker in een historische context geplaatst? Dat moet veel meer gebeuren.”

» Omdat er dan mensen zijn die zeggen dat er nu iets aan de hand is en dat er nu iets moet gebeuren. Nu is het crisis!

„Zo’n plaatje van een afnemende stikstofuitstoot, afnemende aantallen oorlogs- of klimaatdoden, dat is gewoon feitelijke informatie. Je kunt dan het verwijt krijgen dat je het probleem bagatelliseert of

vergoelijkt. Maar dat is niet het geval, want tegelijkertijd kun je constateren dat de stikstofuitstoot nog steeds te hoog is. Maar we zijn niet gedoemd. We gaan er niet aan ten onder. Er is een probleem en we zijn bezig om het op te lossen. Dat kost gewoon tijd.”

In zijn boek schetst Bodelier onder meer de transformatie van het Ruhrgebied. Hoe de donkere wolk van stof, roet en zwaveldioxide die decennialang boven het gebied hing sinds de jaren zestig is verdwenen. Hoe na het verplaatsen van de industrie naar Aziatische lagelonenlanden de natuur weer terugkwam in het gebied. Ook haalt hij aan hoe, ondanks een groeiende wereldbevolking het totale gebruik van grondstoffen in de wereld gelijk blijft dan wel afneemt. Ga maar na, de beeldbuistelevisie, platenspeler, stapels fotoalbums, geluidsboxen, typemachine en rolodex die vroeger een woonkamer vulden, hebben inmiddels plaatsgemaakt voor een smartphone van tweehonderd gram. En zo zal de mens continu nieuwe oplossingen bedenken.

» Ondanks al het optimisme zullen er mensen blijven die jouw kijk op de wereld afdoen als dat utopisme waar je het eerder over had.

„Met kritiek is niets mis. Ik probeer daar ook altijd serieus naar te kijken. Want misschien heeft iemand wel een punt. Wat dat betreft, ben ik een enorme fan van de Oostenrijks-Britse filosoof Karl Popper. We zijn altijd geneigd om onze eigen inzichten te verifiëren, om alleen maar naar dingen te zoeken die je oordelen ondersteunen. Maar zoals Popper betoogde, je moet juist proberen je eigen oordelen te falsificeren, onderuit te halen. Zo kom je vooruit. Als iemand met goede tegenargumenten komt, dan verdiep ik me daarin. En heeft iemand dan bij nader inzien gelijk, dan geef ik dat ook toe. Ook op Twitter.”

» Dat moet je wel kunnen, je eigen visie bijstellen.

„Ja, dat is lastig. Maar ik heb gemerkt dat hoe zekerder je over je eigen standpunten bent, des te makkelijker kun je er ook weer vanaf stappen.”

» Er groeit nu een generatie op die op Facebook, YouTube of TikTok zijn of haar informatie bij elkaar vergaart en meent dat ze op die manier goed geïnformeerd zijn. Baart dat je zorgen?

„Onderwijs is en blijft de belangrijkste tegenhan-

ger van de waan van de dag. Ik had bovendien het geluk dat ik een vader had die heel veel deed om mij en mijn zusje te vormen. Hij had weliswaar weinig opleiding genomen, maar was erg slim en had veel levenservaring. Maar ook op volwassen leeftijd moet je je blijven verdiepen.”

» Hoe stimuleer je dat?

„Opnieuw, door er zelf iets aan te doen. Met zogeheten Abdijsessies heb ik mijn eigen vorm van onderwijs opgezet. In die Abdijsessies concentreren we ons op de wat we nu echt weten over wereldwijde ontwikkelingen. Daar nemen ook jonge leraren van de pabo aan deel, die vervolgens weer andere mensen opleiden. Op die manier hoop je ze een op feiten gebaseerd wereldbeeld mee te geven, dat zij vervolgens ook weer doorgeven. Ik organiseer daarnaast zes keer paar jaar reizen, naar onder meer Palestina en Malawi. Dan nemen we mensen mee om te laten zien hoe het daar nu echt is. In Ramallah neem ik ze mee naar een koffiehuis en roken we een water-

**WE GAAN NIET
TEN ONDER. ER IS
EEN PROBLEEM
EN WE ZIJN BEZIG
OM HET OP TE
LOSSEN. DAT KOST
GEWOON TIJD.**

pijp. In Malawi hangen we dagen rond in een sloppenwijk en gaan we op bezoek bij bewoners thuis. En dan zien de deelnemers aan de reis met eigen ogen dat ook de mensen daar gewoon elke dag willen eten, de kinderen naar school brengen en de zorg hebben over hun ouders. Net zoals wij. Door zo'n reis komt alles in een ander perspectief te staan.”

» Hoe ziet onze toekomst eruit? We kampen met nogal wat problemen.

„Stikstof, klimaatverandering, de oorlog in Oekraïne, de opkomst van een antimigratiebeweging: we zitten er middenin. Ik kan niet voorspellen dat we er beter uitkomen. Ik weet het gewoon niet. Maar de toekomst is wat wij ervan maken. Op basis van de geschiedenis heb ik gereede hoop dat we eruit gaan komen. Neem de klimaatverandering. Vrijwel niemand weet dat zo'n honderd jaar geleden, wereldwijd, jaarlijks een half miljoen mensen stierf aan het klimaat. Aan stormen, droogtes, overstromingen en hittegolven. Vorig jaar waren dat er negenduizend. Met hogere dijken, airconditioners, irrigatie en betere huizen beschermen we ons steeds beter tegen de nukken van het klimaat. En zo gaan we op meer terreinen vooral vooruit. De levensverwachting ligt steeds hoger, de kindersterfte is flink lager in vergelijking met vroeger. De mogelijkheden tot onderwijs zijn veel beter. In Lemiers was er vroeger een rijke boer van wie de zoon ging studeren. De rest niet. Hoe anders is dat nu. Kijk, er zullen telkens nieuwe problemen ontstaan. Maar er zullen ook elke keer weer nieuwe oplossingen worden bedacht.”

‘Lang Leve De Mens’,
uitgeverij Gompel&Svacina,
ISBN 978-94-6371-381-8.

 REAGEREN?
remko.koumans@delimburger.nl